

Шановні колеги!

Щиро вітаю всіх співробітників із славним ювілеєм Київського національного торговельно-економічного університету!

Наш вищий навчальний заклад пройшов славетний шлях становлення та розвитку: від Київського філіалу Всесоюзного заочного інституту радянської торгівлі, створеного в 1946 р., до національного ВНЗ Української держави. Колективом КНТЕУ підготовлено багато висококваліфікованих економістів, які зробили вагомий внесок у становлення та розбудову ринкових відносин в Україні, зміцнення її економічного потенціалу та відстоювання національних інтересів держави. Нині колектив КНТЕУ, зберігаючи і вдосконалюючи середовище інтелектуальної свободи й гідності кожної людини, плекає економічну науку, активно примножуючи надбання духовної культури українського народу.

Щиро бажаю рідному трудовому колективу продовження реалізації сформованого курсу щодо інноваційного розвитку університету, плідної роботи у сфері посилення інтеграції зі світовим і європейським освітнім співтовариством. Переконана, що професіоналізм та самовіддана праця колективу Університету допоможе й надалі відкривати перед молоддю широкі горизонти та передавати знання і неоціненний практичний досвід наступним поколінням спеціалістів, чия праця буде спрямована на розбудову Української державності за посилення національної економіки. Освічені громадяни є основним багатством рідної землі, запорукою її розвитку й процвітання, а тому потрібно зберігати атмосферу плідної співпраці науковців Університету зі студентами, прививаючи їм розуміння необхідності вдосконалення власних умінь та навичок упродовж усього життя.

Бажаю Вам незламної сили духу, жаги до нових знань, творчої наснаги та вагомих досягнень заради щасливого майбутнього України.

З повагою, Катерина Ніколаєць

НИКОЛАСЬ Катерина,
д. і. н., професор кафедри економічної теорії
та конкурентної політики КНТЕУ

УДК 304.4(477)"19"

СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ В УКРАЇНІ У 90-Х РОКАХ ХХ СТ.

Визначено основні напрями зміни соціальних стандартів у сфері матеріального забезпечення населення України в 1990-х роках. Висвітлено вплив науково-технічного прогресу, економічних реформ і мінізації економіки України на формування нових соціальних стандартів.

Ключові слова: соціальна політика, соціальні стандарти, економічні реформи, матеріальне забезпечення, тіньова економіка.

Николаец К. Социальные стандарты в Украине в 90-х годах XX в. Определены основные направления изменения социальных стандартов в сфере материального обеспечения населения Украины в 1990-х годах. Освещено влияние научно-технического прогресса, экономических реформ и тенезации экономики Украины на формирование новых социальных стандартов.

Ключевые слова: социальная политика, социальные стандарты, экономические реформы, материальное обеспечение, теневая экономика.

Постановка проблеми. Важливим питанням внутрішньої політики розвинених країн світу є підвищення соціальних стандартів. Основним інструментом реалізації державної соціальної політики в Україні стала розробка та впровадження соціальних програм. Як зазначає академік НАН України Е. Лібанова, декларовані Україною прагнення юридичної та фактичної європейської інтеграції мають на меті формування європейського способу життя і перехід на відповідну модель розвитку [1, с. 147]. Існування соціальних стандартів, що відображають якість життя, уможлиблює здійснювати ефективну соціальну політику, закладаючи необхідні для виконання умови в бюджет. Соціальна політика є ефективною тільки тоді, коли базується на дієвій системі стандартів, відповідальності за їх виконання.

Соціальним стандартом є певна модель, що характеризує якість і рівень життєдіяльності людини. Соціальна сфера має порівнюватися з відповідними стандартами якості та рівня життєдіяльності, а саме – соціальних норм і нормативів. При цьому між соціальними стандартами громадян і державними соціальними стандартами може існувати відмінність, обумовлена як пануючим способом виробництва, так і системою розподілу матеріальних благ. Соціальні стандарти – еталони, що мають характеризувати доступ до соціальних благ у межах певного соціуму. Разом з тим законодавче закріплення певних соціальних стандартів передбачає оформлення моделі забезпечення якості та рівня життєдіяльності людини відповідно до об'єктивних закономірностей суспільного розвитку, економічних можливостей державно організованого суспільства та рівня громадянської свідомості, що визначає здатність до відстоювання своїх прав. Зміни соціальних стандартів через стимулювання попиту на певні товари та послуги можуть виступати одним із засобів забезпечення поступального розвитку виробництва та сфери послуг. При цьому визначення чинників, які впливають на динаміку соціальних стандартів громадян, є важливим з огляду на виняткову важливість людських ресурсів для реформування економіки на основі інноваційних технологій.

В Україні зміна соціальних стандартів відбувалася під час формування ринкової економіки, що зумовило можливості доступу різних верств до матеріальних благ. Соціальні стандарти у сфері матеріального забезпечення в умовах поглиблення майнового розшарування українського суспільства формувалися громадянами залежно

від соціальної стратифікації [1] із стійкою тенденцією до завищення вимог, що обумовлювалося специфікою інформації про матеріальні блага, яка поширювалася в українському соціумі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплекс політичних, економічних, соціальних чинників, що впливали на здійснення соціальної політики та зміни соціальних стандартів протягом 90-х років ХХ ст., визначив специфіку їх дослідження: до наукових пошуків залучалися економісти, соціологи, демографи, представники політичної науки та правознавці. На основі вивчення світового досвіду розроблялися моделі соціальної політики, а також критерії оцінки ролі державних органів у підвищенні рівня життя населення країни і вплив на цей процес змін соціальних стандартів [2–5]. Наголошувалося, що неадекватна ситуація і невважена соціальна політика не лише дискредитують в очах пересічних громадян державні органи [6], а й призводять до загострення соціальної напруженості в суспільстві та поширення тіньової економіки як одного із засобів підвищення реальних доходів за рахунок ухилення від сплати податків [7; 8]. Відзначалося, що поглиблення соціальної стратифікації в суспільстві з виділенням кількох кланів, які зосередили в своїх руках контроль за українською економікою, негативно впливає на соціальну стабільність. Серед науковців, які найбільш плідно досліджували різні аспекти соціальної політики в Україні 90-х років ХХ ст., варто виділити Е. Лібанову [1], О. Беленка [9], Б. Панасюка [10], Н. Фойгт, О. Крентовську, І. Курило, Ю. Зайцева, С. Корольова, А. Круковського, Ю. Салюту, М. Ріппу.

Метою дослідження є компаративний аналіз основних змін у сфері соціальних стандартів населення України з визначенням чинників, які впливали на їх динаміку.

Матеріали та методи. Аналіз здійснювався на основі загальнонаукових методів аналізу та синтезу з використанням культурологічного, антропологічного методів та компаративного аналізу статистичних даних. Джерельна база дослідження представлена матеріалами Центрального державного архіву громадських об'єднань України та даними статистики.

Результати дослідження. Розпад СРСР і відновлення Української державності в умовах подальшого розвитку інформаційних технологій суттєво розширило обсяг інформації, доступної для українського соціуму. Зростання рівня поінформованості тягнуло за собою переоцінку багатьох соціальних стандартів і власного місця в суспільстві порівняно із статками різних прошарків населення республіки: різке зростання доходів представників провідних фінансово-промислових груп і боротьба за владу між ними не могли залишатися непоміченими й нерідко викликали бурхливу реакцію в суспільстві. Деїдеологізація суспільного буття, закладена в перші роки незалежності, обернулася

суттєвою перешкодою консолідації українського соціуму [11, с. 76]. У таких умовах модернізація суспільних цінностей, детермінована розвитком індивідуалізму, раціональності та підприємницької ініціативи, супроводжувалася "вестернізацією" соціальних стандартів матеріального забезпечення.

Трансформація соціально-рольової та соціально-статусної структур життєдіяльності через зрушення, що вплинули на всі сфери українського суспільства, призвела до руйнації значної частини відносно усталених, тривалих у часі соціально-статусних ніш, модернізації індивідуальних рольових наборів. Для суспільної взаємодії характерною стала соціально-психологічна багатовимірність групової належності, яка ускладнювала процес рольової самоідентифікації суб'єкта і зумовлювала специфіку набуття соціального капіталу. Розпад звичних форм колективної взаємодії, атомізація, спричинена запровадженням неоліберальних форм колективної взаємодії, ініціювали феномен мультиплікації міжособистісних та міжгрупових взаємодій, одночасного позиціонування суб'єкта в різних соціальних просторах (культурних, соціально-професійних, територіальних, етнічних), у результаті чого виникали еkleктичні, з погляду пріоритетів, поєднання форм рольової поведінки ("бандити в мундирах", мільйонери-комуністи) [12, с. 177–178]. Такі форми поведінки диктувалися зміною соціальних стандартів у сфері матеріального забезпечення. Ці зміни пов'язувалися з різким зростанням обсягів інформації про так званий західний стиль життя, з якого виокремлювалися передусім стандарти матеріального забезпечення, а не правомірної поведінки та розбудови громадянського суспільства. Це позначилося на динаміці оцінок ролі певних соціальних груп у житті українського суспільства протягом 1990-х років. Так, якщо в 1994 р. велику роль робітників відзначали 23.4 % респондентів, селян – 20.9 %, інтелігенції – 16.3 %, керівників держпідприємств – 16.2 %, то в 1998 р. роль робітників зменшилася, за оцінками респондентів, до 18.7 %, селян – до 15.8 %, інтелігенції – до 11.3 %, керівників державних підприємств – до 12.8 %. Натомість, за означені роки зросла роль працівників міліції, служби безпеки – з 7.9 до 10.6 %, а мафії та злочинного світу – з 33.9 до 42.7 % [13, с. 23].

Уже в 1993 р. спостерігався консенсус щодо сприйняття громадянами України депутатів Верховної Ради. Більшість респондентів – 64 % – вважали, що у своїй діяльності депутати Верховної Ради керувалися виключно власними інтересами, 47 % опитаних киян були переконані, що депутати Верховної Ради переймаються не інтересами України, а бажанням утримати владу. Інтереси мафіозних структур, на думку 30 % опитаних, були вагоміші за інтереси Української держави [14, арк. 11 (на звороті)]. Таким чином, за переконанням респондентів, протягом 1990-х років в умовах збереження злочинним світом найбільш вагомого впливу на життя українського суспільства він лише посилювався.

Соціологічні дослідження свідчили про зростання майнової нерівності в українському суспільстві, що пов'язувалося із правлінням олігархічних кланів. Низький рівень довіри населення України до державних інститутів пояснювався згортанням сфери державних соціальних гарантій і відсутністю захисту людини праці [15, с. 181].

Прагнення громадян України до задоволення власних бажань у сфері отримання матеріальних цінностей виявилася в процесі поширення кооперативного руху. Тільки протягом 1990 р. кількість діючих кооперативів зростає майже на 5000 (16 %), а кількість зайнятих в них – на 96.2 тис. осіб (12.3 %). Найбільш активно цей процес відбувався у Криму, Донецькій, Житомирській, Івано-Франківській, Миколаївській, Одеській і Рівненській областях. На початок 1991 р. у республіці функціонувало 34.8 тис. кооперативів. Основну частку становили будівельні – 28.7 %, з виробництва товарів народного споживання – 17.5 %, побутового обслуговування населення – 11.5 %, виготовлення продукції виробничо-технічного призначення – 4.1 %. Кількість працюючих у кооперативах досягла 876 тис. осіб. При цьому важливим є той факт, що отримані кооперативами прибутки спрямовувалися не на розширення виробництва, а на оплату праці [16, арк. 85–86]. Зацікавленість у матеріальній винагороді за свою працю диктувалася саме зростанням соціальних стандартів за рахунок розширення можливостей для придбання цінних речей. Окрім того, власники кооперативів досить часто ставали одними з тих, хто демонстрував такі можливості. Відзначимо також те, що найбільшу частку в структурі кооперативів мали саме будівельні кооперативи, що зумовлювалося поширенням прагнення громадян до оздоблення житла за так званим євростандартом, уявлення про який згодом трансформувалося у синонім якісного ремонту, здійсненого за рахунок використання надсучасних матеріалів і дизайнерських рішень.

В умовах, коли якість і асортимент значної частини українських товарів поступалися зарубіжним, зростає престиж володіння імпортною продукцією. Як свідчили перевірки в 1997 р., у торговельній мережі Києва переважали імпортні товари, частка продуктів харчування зарубіжного виробництва перевищувала 30 %, а непродовольчих товарів – 60 % [10, с. 298].

Протягом 1990-х років в українському суспільстві міцно утвердилося переконання у залежності рівня матеріального добробуту від типу поселення: чим більший тип поселення, тим вище оцінювали респонденти, які в ньому мешкали, своє матеріальне становище. Саме у великих містах відбувалося накопичення фінансових ресурсів, комерційного й людського капіталів. Через це у великих містах, особливо у столиці, існували найбільші можливості самореалізації індивідів, що за інших рівних обставин давали змогу досягати високих статусних позицій. Нерозвиненість ринків капіталу, недостатність економічних

стимулів і близькість до контролюючих структур місцевої влади обмежували бізнес-активність у малих містах. Проживання в останніх, особливо в сільській місцевості, перетворилося на один з найбільш сталих факторів ризику потрапляння до групи бідних. Причинами низьких доходів на селі і, відповідно, високого рівня бідності сільського населення стало хронічне безробіття, складна демографічна ситуація, низька оплата праці [9, с. 212]. Саме тому протягом 1990-х років відзначалося зростання зацікавленості громадян до переїзду на постійне проживання до великих міст, що розцінювалося як більш престижне місце для життя, ніж у сільських поселеннях та невеликих містах.

Зростання кількості автомобілів найбільше фіксувалося у містах і областях з підвищеним рівнем оплати праці та близькістю до морських транспортних шляхів сполучення, які стали коридорами для ввезення великої кількості імпортних авто, а також у областях, де було зосереджено вітчизняні заводи з виробництва автомобілів. Варто відзначити, що за відносно короткий час в Україні налагоджено великовузлове (а потім і дрібновузлове) збирання низки популярних автомобілів з широким залученням імпортних комплектуючих. Проте вітчизняне збирання на перших порах обумовлювало відносно невелику їх ціну, яка з часом стала безпідставно зростати, коли якість машин не мінялася, а ціна лише зростала (у деяких випадках майже вдвічі). Окрім того, на українських заводах було налагоджено виготовлення російських автомобілів *LADA*, що певний час користувалися досить великим попитом, падіння якого зумовлювалося проблемами з якістю виготовлення та надійністю цих автомобілів. Споживачі досить швидко звикали до кращого порівняно з російськими авто оснащення, якості та надійності імпортних автівок і автомобілів, зібраних в Україні, з широким залученням імпортних комплектуючих. У середовищі автомобілістів поступово формувалося стійке уявлення про високу надійність європейських (насамперед, німецьких) та японських автомобілів (хоча в умовах посилення глобалізації виготовлення конкретної моделі авто могло здійснюватися й на території інших країн).

В Україні різко зросла чисельність дорогих авто, за кількістю яких Київ поступово посів друге (після Москви) місце у світі. Споруджувалися маєтки нових можновладців, промисловців і підприємців, які за своєю ціною не лише не поступалися, а й перевищували показники більшості країн Європи та США. Істотний негативний вплив на масову свідомість і мораль населення мали зразки поведінки публічних політиків, народних депутатів, державних службовців, їхніх дітей та родичів. Споживацьке накопичення і демонстративне використання, доповнене ігноруванням законів, моральних норм і безкарністю, гнітюче впливало на населення і викликало обурення пересічних громадян [6, с. 11].

Будівельні компанії декларували свою орієнтацію на будівництво дорогого житла для заможних покупців. Вважалося, що це забезпечує більш високу прибутковість бізнесу. Слід зазначити, що майже 60 % новозбудованого житла належало до класу дорогого, тоді як сегмент "економного" становив не більше 40 % пропозиції. Обсяг економ-пропозицій був катастрофічно занижений, а більш дорогих класів, відповідно, завищений [17]. Компанії-забудовники монополювали ринок, відмовляючись від масового будівництва житла економ-класу та віддаючи перевагу квартирам у ціновій категорії "вище середнього". Саме вони створили ситуацію штучного дефіциту житла нижнього цінового сегмента, що сприяло прискореному зростанню цін на житло, формуванню прибутків на рівні 40–400 % [18], що набагато перевищувало європейський рівень. Саме тому більшість з тих, хто потребували житла, не мали можливостей його придбати. За розрахунками аналітиків інвестиційних компаній, при середній ціні житла в Києві 3000–3500 дол. США / м² для придбання квартири площею 80 м² у кредит на 25 років з відсотковою ставкою 10 % і нульовим внеском місячний дохід сім'ї мав становити не менше 4900 дол. США, з урахуванням того, що 45 % доходу сім'ї припадало на виплату кредиту. Найчастіше висока вартість житла пов'язувалася з корупцією та непрозорістю ринку житлового будівництва [19]. Особливо великими темпами зростала ціна житла в столиці України. Причому якість його в деяких випадках абсолютно не відповідала ціні, оскільки значна частина забудовників турбувалася передусім про власні прибутки, іноді навіть нав'язуючи думку про те, що висока ціна житла обов'язково свідчить про його високу якість.

Доречно згадати також про зростання популярності та доступності імпоротної теле- й відеоапаратури та пристроїв для якісного відтворення звуку протягом другої половини 90-х років. Популярності набували телевізори з великим розміром екрану (хоча тривалий час домінував у 21", оскільки телевізори з 29–36" були дорогими) та програвачі компакт-дисків, які витіснили з ринку програвачі платівок та магнітофони. Доступнішими стали й персональні комп'ютери, кількість яких особливо стрімко почала збільшуватися в українському суспільстві наприкінці 90-х років ХХ ст., хоча постійний апгрейд цих пристроїв вимагав відповідного залучення додаткових коштів. Набував також популярності мобільний зв'язок, який поступово перетворився із предметів розкоші на звичайний атрибут спілкування. Причому зростання асортименту різного роду електронних гаджетів формувало досить стійкий попит на новинки далекого від насичення ринку електроніки кінця 90-х років ХХ ст. Це також сприяло зростанню ринку електронних носіїв інформації та популярності мережі Інтернет, яка поступово перетворилася на найпотужніший інформаційний ресурс.

Фіксувалося також зростання популярності кабельних мереж телебачення і використання супутникових антен у якості джерела сигналу для телефіру, що суттєво збільшило обсяги інформації, доступної українському суспільству.

Після введення в обіг гривні протягом 1995–2000 рр. грошові доходи населення зросли з 26 498 до 86 911 млн грн. При цьому грошові витрати на купівлю товарів і оплату послуг зросли з 20 140 до 59 024 млн грн [20, с. 380]. Проте аналіз структури грошових витрат домогосподарств свідчив про їх скорочення у сфері витрат на купівлю непродовольчих товарів і зростання – на придбання продуктів харчування. Виняток становили купівля меблів, килимів, товарів культурно-побутового призначення [20, с. 402]. Це свідчило про те, що в умовах посилення інфляції українці віддавали перевагу купівлі продуктів харчування і товарів для дому тривалого користування. Водночас при загальному зменшенні рівня забезпеченості населення товарами тривалого користування (годинники, радіоприймачі, телевізори, магнітофони, фотоапарати, холодильники й морозильники, пральні машини, мотоцикли й моторолери, велосипеди й мопеди) [20, с. 423] протягом 1990–2000 рр. зросла забезпеченість громадян України приватними легковими автомобілями. Так, якщо в 1990 р. на 1000 осіб населення припадало 63 автомобілі, то в 2000 р. – вже 104 [20, с. 424]. Це свідчило про поширення переконання у престижності володіння приватним авто та готовність українців віддавати перевагу придбанню саме легкових автомобілів як одному із засобів самоствердження.

Одним з наслідків невваженої соціальної політики також став відносно низький життєвий рівень громадян України. За офіційними даними [13], кількість бідних на початку ХХІ ст. становила майже 30 % всього населення, а за самооцінкою громадян коливалася у межах 60–70 %. Поглиблення майнового розшарування в українському суспільстві сприяло диференціації соціальних стандартів у середовищі багатих і бідних людей. Якщо для багатіїв нормою ставали дорогі курорти, придбання дорогої нерухомості (зокрема, й за кордоном), автомобілів тощо, то для більшості населення України матеріальні бажання обмежувалися придбанням достатньої кількості їжі, одягу та взуття при збереженні можливості оплачувати комунальні послуги. За 1991–1997 рр. заробітна плата втратила всі свої основні функції – відтворювальну, стимулюючу, регулюючу та інвестиційну. Аналіз основних форм та видів диференціації заробітної плати розкрив дві особливості – надмірність диференціації та її економічну необґрунтованість.

Висновки. Загалом, протягом 90-х років ХХ ст. в Україні трудова мотивація населення формувалася під впливом переходу до капіталізму, що призвело до домінування матеріальної мотивації праці в українському суспільстві за виключенням представників певних про-

фесій (наприклад, окремих категорій вчителів, науковців, медичного персоналу, чий світогляд сформовано під впливом колективізму, а сприйняття цінностей індивідуалізму виявилось досить складним). Кризові умови деформували паритетний характер економічних відносин між найманими працівниками й роботодавцями на користь останніх. Саме тому регулювання розміру мінімальної заробітної плати не забезпечувало постійний компроміс між задоволенням потреб життєдіяльності працюючих та існуючими економічними можливостями. Зростання розриву між соціальними стандартами багатих та бідних людей в Україні призводило до загострення соціальної напруженості у суспільстві, розчарування у можливості забезпечити власний добробут у рамках законної економічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Лібанова Е. М.* Соціальна стратифікація українського суспільства: спроба статистичного визначення та вимірювання / Е. М. Лібанова // Укр. соціум. — 2003. — № 1 (12). — С. 146–154.
2. *Василик О. Д.* Бюджетні методи регулювання економічного і соціального розвитку / О. Д. Василик, Д. О. Василик // Вісн. Київ. нац. ун-ту. — 2004. — № 70. — С. 4–8. — (Серія : "Економіка").
3. *Клівіденко Л. М.* Фінансове забезпечення соціального захисту населення України / Л. М. Клівіденко : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. — Тернопіль, 2006. — 24 с.
4. *Мандибура В. О.* Рівень життя населення та механізми його регулювання / В. О. Мандибура : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук. — К., 1999. — 38 с.
5. *Снігова О. Ю.* Механізм державного та регіонального управління соціальною безпекою / О. Ю. Снігова : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. — Донецьк, 2006. — 22 с.
6. *Панасюк Б. Я.* Формування державної системи економічного прогнозування і планування / Б. Я. Панасюк // Банківська справа. — 1995. — № 2. — С. 11.
7. *Дремін В. Н.* Преступность как социальная практика: институциональная теория криминализации общества : монография / В. Н. Дремін. — Одесса : Юрид. л-ра, 2009. — 616 с.
8. *Зелинский А. Ф.* Криминальная психология / А. Ф. Зелинский. — К. : Юринком Интер, 1999. — 236 с.
9. *Беленок О.* Рівень життя в оцінках населення України (поселенські виміри) / О. Беленок // Укр. суспільство 1992–2012. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг. — К. : Ін-т соціології НАН України, 2012. — С. 210–219.
10. *Панасюк Б.* Економічна політика в Україні наприкінці ХХ століття / Б. Панасюк. — К. : Новий друк, 2002. — 744 с.
11. *Український соціум* / О. С. Власюк, В. С. Крисаченко, М. Т. Степико та [ін.]. — К. : Знання України, 2005. — 792 с.

12. Мартинюк І. Особливості статусно-рольової структури сучасного українського суспільства / І. Мартинюк // Укр. суспільство 1992–2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг. — К. : Ін-т соціології НАН України, 2013. — С. 176–182.
13. Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг. — У 2-х т. — Т. 2. — Таблиці і графіки. — К. : Ін-т соціології НАН України, 2011. — 480 с.
14. Центральний державний архів громадських об'єднань (ЦДАГО) України, Ф. 270, Оп. 1, Спр. 196, 12 арк.
15. Арсеєнко А. До питання щодо подолання соціальних бар'єрів на шляху інноваційного розвитку економіки України / А. Арсеєнко, Н. Толстих // Укр. суспільство 1992–2012. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг. — К., 2012. — С. 175–186.
16. Центральний державний архів громадських об'єднань (ЦДАГО) України, Ф. 1, Оп. 32, Спр. 2937, 178 арк.
17. В погоне за прибылью застройщики экономят на отделке новых квартир и инфраструктуре домов. — Режим доступу : <http://focus.ua/economy/19947>.
18. В Антимонопольном комитете не понимают, почему жилье не дешевеет. — Режим доступу : <http://focus.ua/economy/28351>.
19. Строитель XXI века. Председатель совета директоров инвестиционно-проектной компании "XXI век" Лев Парцхаладзе прогнозирует рост цен на жилье еще как минимум в течение 5–7 лет. — Режим доступу : <http://focus.ua/tema/738>.
20. Статистичний щорічник України за 2000 рік. — К. : Техніка, 2001. — 598 с.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2016.

Nikolayets K. Social standards in Ukraine during the 1990's.

Background. In every society during some periods are made the ideas about the needs and the measure of them for the balance between the people lifestyle and the existing moral and spiritual standards. The main question of the domestic policy of the developed countries is finding solutions of the social problems and increasing welfare.

Analysis of recent research and publications. The complex of the political, economical and social factors, which influenced on the making of the social politics and the changes of social standards during the 90's of the 20th c, determinate specification of the science researches: economists, sociologists, demographers, representatives of political science and lawyer ware enlisted. In the background of the world experience studies were making the models of the social politics and the criteria's of the rating state agency role in increasing the level of the peoples life's in the country too and influence the social standards on this process.

The aim of the article is comparative analysis of the main changes in the social sphere standards of the Ukrainians with the determining factors which influences on their dynamics.

Materials and methods. The framework of this research was presented by the Central State Archives materials of the Ukrainian public associations, statistic materials. The analysis was made based on the general analysis and synthesis methods with using cultural, anthropogenic methods and comparative analysis of the statistics.

Results. *Crash of the USSR and Ukrainian statehood restoration in the conditions of development of technical and informative technologies deeply widens the amount of information that is available for Ukrainians. Increase of informative level caused the reassessment of many social standards and understanding of your own place in society compared to the different types of Republic population: sharply increasing finances of the leaders of the financial-industrial groups and fights between them to get the power can't be marked and sometimes make stormy reaction in the society.*

Conclusion. *Also during the 90's of the XX century in Ukraine the peoples working motivation was formed under the influence of the "wild capitalism" that takes to domination of the work financial motivation in Ukrainian society excluding some job representatives (for example some categories of teachers, scientists, medicine workers, because their world view was formed in collectivism and individual values were hard to understand). In the condition of crisis partied character of economic relationship between hired workers and employers in flavor of the latter was deformed. So, that's why the values of the cost regulation of the minimal salary can't provide the regular compromise between fulfilling of needs of the workers and the existing economic situation. The increase of the differences of social standards between the poor and wealth people in Ukraine leads to the aggravation of social tensions in society and to the disappointment of the ability to ensure their own welfare within legitimate economic activity.*

Keywords: social politics, social standards, economic reforms, financial support, "shadow" economy.

REFERENCES

1. Libanova E. M. Social'na stratyfikacija ukrai'ns'kogo suspil'stva: sprobа statystychnogo vyznachennja ta vymirjuvannja / E. M. Libanova // Ukr. socium. — 2003. — № 1 (12). — S. 146–154.
2. Vasylyk O. D. Bjudzhetni metody reguljuvannja ekonomichnogo i social'nogo rozvytku / O. D. Vasylyk, D. O. Vasylyk // Visn. Kyi'v. nac. un-tu. — 2004. — № 70. — S. 4–8. — (Serija : "Ekonomika").
3. Klividenko L. M. Finansove zabezpechennja social'nogo zahystu naselennja Ukrai'ny / L. M. Klividenko : avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. ekon. nauk. — Ternopil', 2006. — 24 s.
4. Mandybura V. O. Riven' zhyttja naselennja ta mehanizmy jogo reguljuvannja / V. O. Mandybura : avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ekon. nauk. — K., 1999. — 38 s.
5. Snigova O. Ju. Mehanizm derzhavnogo ta regional'nogo upravlinnja social'noju bezpekoju / O. Ju. Snigova : avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. ekon. nauk. — Donec'k, 2006. — 22 s.
6. Panasjuk B. Ja. Formuvannja derzhavnoi' systemy ekonomichnogo prognozuvannja i planuvannja / B. Ja. Panasjuk // Bankivs'ka sprava. — 1995. — № 2. — S. 11.
7. Dremin V. N. Prestupnost' kak social'naja praktika: institucional'naja teorija kriminalizacii obshhestva : monografija / V. N. Dremin. — Odessa : Jurid. l-ra, 2009. — 616 s.
8. Zelinskij A. F. Kriminal'naja psihologija / A. F. Zelinskij. — K. : Jurinkom Inter, 1999. — 236 s.
9. Bjeljenok O. Riven' zhyttja v ocinkah naselennja Ukrai'ny (poselens'ki vymiry) / O. Bjeljenok // Ukr. suspil'stvo 1992–2012. Stan ta dynamika zmin. Sociologichnyj monitoryng. — K. : In-t sociologii' NAN Ukrai'ny, 2012. — S. 210–219.
10. Panasjuk B. Ekonomichna polityka v Ukrai'ni naprykinci XX stolittja / B. Panasjuk. — K. : Novyj druk, 2002. — 744 s.

11. *Ukrai'ns'kyj socium* / O. S. Vlasjuk, V. S. Kryshchenko, M. T. Stepyko ta [in.]. — K. : Znamnja Ukrainy, 2005. — 792 s.
12. *Martynjuk I.* Osoblyvosti statusno-rol'ovoi' struktury suchasnogo ukrai'ns'kogo suspil'stva / I. Martynjuk // Ukr. suspil'stvo 1992–2013. Stan ta dynamika zmin. Sociologichnyj monitoryng. — K. : In-t sociologii' NAN Ukrainy, 2013. — S. 176–182.
13. *Ukrai'ns'ke suspil'stvo. Dvadcat' rokiv nezalezhnosti.* Sociologichnyj monitoryng. — U 2-h t. — T. 2. — Tablyci i grafiky. — K. : In-t sociologii' NAN Ukrainy, 2011. — 480 s.
14. *Central'nyj derzhavnyj arhiv gromads'kyh ob'jednan' (CDAGO) Ukrainy*, F. 270, Op. 1, Spr. 196, 12 ark.
15. *Arsejenko A.* Do pytannja shhodo podolannja social'nyh bar'jeriv na shljahu innovacijnogo rozvytku ekonomiky Ukrainy / A. Arsejenko, N. Tolstyh // Ukr. suspil'stvo 1992–2012. Stan ta dynamika zmin. Sociologichnyj monitoryng. — K., 2012. — S. 175–186.
16. *Central'nyj derzhavnyj arhiv gromads'kyh ob'jednan' (CDAGO) Ukrainy*, F. 1, Op. 32, Spr. 2937, 178 ark.
17. *V pogone za prybyl'ju zastrojshhiki jekonomjat na otdelke novyh kvartir i infrastrukture domov.* — Rezhym dostupu : <http://focus.ua/economy/19947>.
18. *V Antimonopol'nom komitete ne ponimajut, pochemu zhil'e ne deshevet.* — Rezhym dostupu : <http://focus.ua/economy/28351>.
19. *Stroitel' XXI veka.* Predsedatel' soveta direktorov investicionno-proektnoj kompanii "XXI vek" Lev Parchaladze prognoziruє rost cen na zhil'e eshhe kak minimum v techenie 5–7 let. — Rezhym dostupu : <http://focus.ua/tema/738>.
20. *Statystychnyj shhorichnyk Ukrainy za 2000 rik.* — K. : Tehnika, 2001. — 598 s.